

STRESZCZENIE POLITYKI

JAK REAGOWALI LUDZIE NA AKTUALNY KRYZYS

ENERGETYCZNY? WNIOSKI Z KRAJÓW GRUPY

WYSZEHRADZKIEJ

Wojna w Ukrainie wywołała znaczące reakcje psychologiczne, społeczne i ekonomiczne w Europie, szczególnie w sektorze energetycznym, gdzie bezpieczeństwo energetyczne stało się głównym wyzwaniem, a ceny energii gwałtownie wzrosły. Zakłócenie dostaw gazu ziemnego i ropy naftowej z Rosji zmusiło rządy do zmiany polityki energetycznej a obywateli do odpowiedniej adaptacji zachowań, co doprowadziło do oddolnych inicjatyw ukierunkowanych na rozwój energii odnawialnej. Wysiłki te, w szczególności podejmowane przez prosumentów inwestujących w mikroinstalacje fotowoltaiczne i ludzi wprowadzających alternatywne rozwiązania grzewcze, takie jak pompy ciepła, ukazują zmianę w kierunku bardziej lokalnych rozwiązań energetycznych. Zdecentralizowane systemy energii odnawialnej umożliwiają społecznościom przejęcie kontroli nad zużyciem energii, co sprzyja większej odporności na różne czynniki (nawet działania wojskowe) i niezależności od zewnętrznych dostawców energii. Ta zmiana nie tylko przyczynia się do tworzenia zrównoważonej przyszłości energetycznej, ale może również znacznie obniżyć koszty energii elektrycznej. Z drugiej jednak strony trwający kryzys zaostrzył ubóstwo energetyczne wielu gospodarstw domowych.

Aby zbadać tę dynamikę, przeprowadziliśmy [badania](#), wspierane przez Międzynarodowy Fundusz Wyszehradzki, dotyczące doświadczeń prosumentów, użytkowników pomp ciepła i

1

This policy brief was published as a result of the project “Civic energy self-defens in the shadow of the war in Ukraine: grassroots energy activities in V4” supported by the International Visegrad Fund under contract no. 22320072

osób zmagających się z ubóstwem energetycznym w krajach Grupy Wyszehradzkiej (Czechy, Węgry, Polska i Słowacja). Przeprowadziliśmy serię badań fokusowych a ich wyniki przedstawiliśmy w [Raporcie politycznym](#). W niniejszym *Streszczeniu politycznym* przedstawiamy nasze ogólne ustalenia dotyczące reakcji ludzi na obecny kryzys energetyczny i proponujemy szereg rekomendacji dla decydentów. Ten skrót nie zawiera informacji dotyczących konkretnych kwestii eksplorowanych podczas naszych badań, ale koncentruje się na szerszych tematach, na które kładziono nacisk podczas spotkań grup fokusowych.

Niezależnie od omawianego tematu, nasi respondenci narzekali na istniejące przepisy i ich ciągłe zmiany. Prosumenci, właściciele pomp ciepła, a także osoby doświadczające ubóstwa energetycznego zgodzili się, że istniejące przepisy nie zawsze są dla nich korzystne. Co gorsza, ich ciągłe zmiany bardzo utrudniają ich przestrzeganie, a tym samym otrzymanie wsparcia dla nowego źródła energii (czy to mikroinstalacji fotowoltaicznej, czy pompy ciepła) lub uzyskanie dostępu do pomocy w opłacaniu rachunków za energię (tj. krótkoterminowe wsparcie w pokrywaniu rachunków lub długoterminowe wsparcie w formie inwestycji w działania mające na celu oszczędzanie energii). Ponadto wydaje się, że występuje ogólny brak przejrzystości, a dostępne informacje są często niejasne, mylące i niedokładne.

Uczestnicy badań krytykowali agencje państwowe, które ich zdaniem były odpowiedzialne za rozpowszechnianie informacji, za brak ich dostarczania. Dotyczyło to nie tylko osób, które rozważały opcje poprawy swojej sytuacji energetycznej poprzez inwestowanie we własne źródła energii elektrycznej, izolację lub modernizację swojego systemu grzewczego i w związku z tym szukały dostępnych opcji, ale także tych uczestników badań, którzy już zainstalowali pompę ciepła lub instalację fotowoltaiczną. Ta druga grupa narzekała, że musiała sama szukać informacji i często otrzymywała nieprawidłowe lub sprzeczne informacje. W konsekwencji

osoby doświadczające ubóstwa energetycznego nie miały dostępu do informacji, jak poprawić swoją sytuację zużycia energii poprzez inwestowanie w środki oszczędzania energii wspierane ze środków publicznych.

Relacje z firmami energetycznymi można uznać za jedno z głównych wyzwań, z jakimi mierzyli się nasi respondenci. Poza kilkoma uczestnikami z Czech wszyscy wyrazili negatywne nastawienie do swoich dostawców energii. Firmy energetyczne są uważane za przynajmniej częściowo odpowiedzialne za obecny kryzys energetyczny. Niektórzy prosumenci (tj. osoby, które zużywają energię, ale również ją produkują, na przykład w mikroinstalacjach fotowoltaicznych na dachach) twierdzili nawet, że firmy te współpracują z państwem, aby technologia była odpowiednia dla nich samych, a nie dla prosumentów, czyli właścicieli paneli słonecznych. Prosumenci w Polsce, którzy podpisali umowę na nowych warunkach po 30 kwietnia 2022 wyrażali powszechne niezadowolenie, gdyż warunki rozliczania się za energię, którą oddają do sieci są o wiele mniej korzystne od tych, które istniały wcześniej. Właściciele paneli fotowoltaicznych nie mieli jednak innego wyjścia, jak tylko współpracować z firmami energetycznymi – jedyną alternatywą było całkowite uniezależnienie się od sieci, co jest jednak mało realne i dlatego nikt tego nie preferuje.

Co ciekawe, mówiąc o panelach słonecznych i pompach ciepła przynoszących niezależność, kilku respondentów, zwłaszcza z Węgier i Polski, nie miało na myśli niezależności od zewnętrznych dostawców energii, takich jak Rosja, ale niezależność od lokalnych dostawców energii lub nawet państwa jako prawodawcy. Jednak dla niektórych również niezależność od rosyjskich źródeł energii była ważnym czynnikiem wpływającym na decyzję o zainwestowaniu w panele słoneczne lub pompę ciepła.

W Czechach stosunek do firm energetycznych był nieco inny, ponieważ postrzeganie rynku energii przez czeskich respondentów-prosumentów jest bardziej konserwatywne. Czują się bezpieczniejsi i bardziej odporni na różne czynniki, gdy mają umowy z dużymi dostawcami energii. Można to powiązać z sytuacją w 2021 i 2022 roku w Czechach, gdy kilku (głównie małych, ale także średnich) dostawców energii zbankrutowało, pozostawiając setki tysięcy swoich klientów z dostawcą ostatniej szansy. Z perspektywy innych krajów może to brzmieć nieco paradoksalnie, ale czescy uczestnicy badań twierdzili, że posiadanie umowy z dużymi dostawcami energii jest gwarancją ich bezpieczeństwa energetycznego.

Zalecenia

- Należy poprawić przejrzystość i dostępność, precyzyjność i jasność informacji, w tym istniejących schematów wsparcia, i zapewnić ich maksymalny zasięg w społeczeństwie.
- Przepisy muszą być stabilne i nie mogą zmieniać się często, aby stworzyć godne zaufania podstawy dla inwestycji w źródła energii (takie jak instalacje fotowoltaiczne). Dotyczy to głównie przepisów krajowych, które podlegają częstym zmianom.
- Należy poprawić pozycję klientów (w tym prosumentów) na rynku w stosunku do dostawców energii, tj. umożliwić im nie tylko konsumowanie, ale także magazynowanie i sprzedaż samodzielnie wytworzonej energii elektrycznej, zapewnić elastyczność i możliwość organizowania się w społeczności energetyczne.
- Rządy powinny opracować przepisy, które zwiększyłyby zaufanie klientów końcowych do funkcjonowania rynku.